

neobične prizore svakodnevice iz šibenske luke u kojoj žene tovare ugljen na brod, a muškarci obavljaju samo lakše poslove. Ulomak o Šibeniku i okolici iz putopisa A. A. Patona *Visoravni i otoci Jadranskog mora* (1841.) (71–92) bavi se sličnom tematikom, no popraćen je i vjerno prenesenim živopisnim razgovorima s lokalnim stanovništvom (Patonu, primjerice, pratitelj objašnjava da je otočić Visovac “mjesto na kojem se visi”). W. F. Wingfield u putopisu *Putovanje Dalmacijom, Albanijom i Crnom Gorom* (1859.) (93–108) više pažnje posvećuje samom tijeku putovanja i preprekama s kojima se susretao na putu do Šibenika, u kojem, kako piše, “nema ničega vrijednog razgledanja, osim katedrale”, a potom opisuje slapove Krke i Skradin. U *Napomenama o Dalmaciji, Hrvatskoj, Istri, Štajerskoj* (1861.) (109–133) svećenik J. M. Neale očekivano najviše piše o šibenskim crkvama, biskupiji, kršćanskoj literaturi i ilirskom jeziku (objašnjava, primjerice, hrvatske nazive mjeseci u godini), a donosi i zapažanja o odjeći lokalnog stanovništva. Anonimni autor R. H. R. u *Lutanjima Istrom, Dalmacijom i Crnom Gorom* (1875.) (135–143) iz svog kratkog posjeta Šibeniku izdvaja tvrđavu sv. Nikole, otmjenu luku i katedralu koja je, kako navodi, u njemu izazvala osjećaj nesigurnosti, premda njezin krov smatra “rijetkošću vrijednom putovanja”. Posljednji po redu, ujedno i najopsežniji, jest odlomak iz putopisa T. G. Jacksona *Dalmacija, Kvarner i Istra* (1887.) (145–206). I njega su u Šibeniku zanimala slična mjesta kao i ostale putnike, pa piše o katedrali, Jurju Dalmatincu, šibenskim crkvama i povijesti grada, a posjetio je i Skradin i slapove Krke. Međutim, iz Jacksonova je putopisa jasno da su spomenuti lokaliteti promatrani očima arhitekta, pa možemo kazati da njegove zabilješke, popraćene ilustracijama, od svih putopisa uvrštenih u ovo izdanje donose najstručniji povijesni opis spomeničke baštine Šibenika. Na kraju se nalazi *Kazalo osoba i mjesta* (207–221).

Osim što popunjava prazninu u hrvatskoj historiografiji o opažanjima engleskih putopisaca iz pretprošlog stoljeća o našim krajevima, detektirajući pri tom sva ključna mjesta putopisnog žanra, ovo će izdanje zasigurno biti korisno i povjesničarima umjetnosti, ali i ostalim zaljubljenicima u povijest Krešimirova grada. Premda se ne moramo nužno slagati sa svim dojmovima engleskih putnika izdvojenima u ovoj knjizi, njezina je vrijednost svakako i u tome što na jednom mjestu okuplja ulomke iz putopisa koji bi drukčije teže pronašli put do suvremenog čitatelja. Na koncu možemo kazati da se knjiga *Tu gdje Istok susreće Zapad* na zanimljiv način bavi i počecima turizma u Šibeniku i Dalmaciji te vjerujemo da će je i zbog toga mnogi zasigurno uzeti u ruke.

Iva Kurelac

Ana Biočić – Slavko Slišković, *Profesori Katoličkoga bogoslovnog fakulteta rektori Sveučilišta u Zagrebu / Professors of the Catholic Faculty of Theology as Rectors of the University of Zagreb*, Sveučilište u Zagrebu – Katolički bogoslovni fakultet – Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2020., 427 str.

Dvojezično izdanje monografije autora Ane Biočić i Slavka Sliškovića *Profesori Katoličkoga bogoslovnog fakulteta rektori Sveučilišta u Zagrebu (Professors of the Catholic Faculty of Theology as Rectors of the University of Zagreb)* obrađuje doprinose i biografske podatke rektora Sveučilišta u Zagrebu koji su ujedno bili profesori Katoličkoga bogoslovnog fakulteta. Monografija se temelji na istraživanju arhivskoga gradiva, poglavito onog pohranjenog u Pismohrani Sveučilišta u Zagrebu i na Katoličkom bogoslovnom fakultetu.

Nastojći dovesti u odnos izbor rektora, njihov odnos s državnim vlastima i položaj Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu unutar Sveučilišta, autori su vremenski obuhvatili razdoblje Austro-Ugarske Monarhije i ono do Drugoga svjetskog rata jer kasnije Fakultet slijedom političkih odluka (1952.) nije bio dijelom Sveučilišta. Također, ova monografija želi upotpuniti praznine u poznavanju manje poznatih rektora, osobito onih koji su ujedno bili i svećenici, kao što je ovdje slučaj.

Monografija, nakon *Predgovora* (7–9) i *Uvoda* (11–21), započinje s prvim poglavljem naslovljenim *Profesori Bogoslovnoga fakulteta rektori Sveučilišta u Zagrebu u Austro-Ugarskoj Monarhiji* (23–27), u kojem je obrađena većina svećenika rektora i to redom: *Antun Kržan 1876./1877.* (31–43), *Franjo Iveković 1879./1880.* (47–61), *Feliks Suk 1882./1883.* (65–77), *Gustav Baron 1885./1886.* (81–91), *Anton Franki 1888./1889.* (95–101), *Ivan Bujanović – prvi mandat 1891./1892. i drugi mandat 1903./1904.* (105–115), *Antun Maurović 1894./1895.* (119–127), *Juraj Dočkal 1897./1898.* (131–139), *Rudolf Vimer (Wimer) 1900./1901.* (143–151), *Antun Bauer 1906./1907.* (155–169), *Josip Volović 1909./1910.* (173–183), *Josip Pazman 1912./1913.* (187–203), *Fran Barac 1915./1916.* (207–221) i *Ivan Angelo Ruspini 1918./1919.* (225–233). U prvom poglavlju autori obrađuju zakonski okvir izbora rektora, a nakon toga ih kronološki obrađuju. Uz njihove detaljne biografije, autori su obradili politički i znanstveni kontekst spomenutih rektora. Osim toga, doznajemo zanimljive činjenice za svakog od njih; tako je Kržan bio prvi rektor s Bogoslovnog fakulteta i prvi uopće koji je nosio rektorski lanac; Iveković je posvetio svoj inauguracijski govor teologiji kao znanosti; za vrijeme Sukova rektorata zgrada se seli u sadašnje prostorije, a Baron i Maurović su se zalagali za adaptaciju sveučilišne zgrade. Franki je umirovljen zbog političkih razloga, a Bujanović je jedini rektor izabran u dva mandata. Za vrijeme Dočkalova rektorovanja zaživio je Šumarski fakultet u sklopu Mudroslovnog fakulteta, što se smatra početkom Agronomskog fakulteta. Vimer je bio poznat po poznavanju semitskih jezika (sirijski, kaldejski, arapski), kojima je i posvetio svoj inauguracijski govor. Bauer je pak nastavio pridonositi razvoju Sveučilišta kao nadbiskup. Poklonio je Maksimir Šumarskom fakultetu i darovao zemljište za izgradnju Medicinskog fakulteta. Pazman je utemeljio studentsku menzu (*mensa academica*) i za njegova mandata je preseljena Nacionalna knjižnica na Marulićev trg. Barac je pored Bauera poznat po političkoj aktivnosti, dok je Ruspini bio rektor usred političkih previranja kad Hrvatsko sveučilište u Zagrebu mijenja naziv u Sveučilište Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca.

U drugom poglavlju *Profesori Katoličkoga bogoslovnog fakulteta rektori Sveučilišta u Zagrebu nakon propasti Monarhije* (237–287) autori obrađuju preostala dva svećenika rektora i to *Stjepana Zimmermanna 1923./1924.* (249–269) i *Andriju Živkovića 1938./1940.* (273–287). Pojašnjen je utjecaj političkih promjena koje su se odvijale na Sveučilištu, u njegovoj organizaciji, imenu kao i zakonskom normiranju, što je posljedično utjecalo na duljinu trajanja rektorskih mandata. Naime, način njihova imenovanja je podlijegao političkim prilikama, a iz istog razloga, bilo je znatno manje izabranih rektora negoli u ranijem razdoblju. Zimmermann se zalagao za autonomiju Sveučilišta i kao rektor i kao prorektor, te je bio protiv ukidanja nekih sastavnica. Živković je, konačno, ratnih godina 1938./40. osigurao financiranje Sveučilišta.

Nakon zaključka (291–299), autori u prilogama donose *Govor biskupa Strossmayera održan u Hrvatskom saboru 29. travnja 1861. godine* (301–303) i *Rektorske govore profesora Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (A. Kržana, F. Ivekovića, F. Suka, G. Barona, A. Frankija, I. Bujanovića, A. Maurovića, J. Dočkala, R. Vimera i A. Bauera) (305–410). Nakon svakog poglavlja, odnosno pojedinoga obrađenog svećenika rektora nalazi se izbor iz bibliografije koji će, zajedno s kazalom imena kojim monografija završava, biti od koristi za daljnja istraživanja.

Ovo će djelo zasigurno rasvijetliti rektorsku službu profesorā Katoličkoga bogoslovnog fakulteta, politički kontekst njihova djelovanja i izazove s kojima su se suočili u vremenu razvoja Sveučilišta, a budući da je djelo napisano i na engleskom jeziku, ova će istraživanja zasigurno biti dostupnija i izvan hrvatskog jezičnog područja.

Iva Mršić Felbar

Filip Katanić, *Galicija 1914.*, Despot infinitus, Zagreb 2020., 530 str.

Zagrebačka izdavačka kuća Despot infinitus krajem 2020. godine objavila je – kao dio biblioteke *Hrvatska povijest* – knjigu *Galicija 1914.* autora Filipa Katanića. Podnaslovljena *Pravi rat – Hrvati i sudbonosna bitka Austro-Ugarske Monarhije*, Katanićeva opsežna monografija kroz petnaest poglavlja čitatelja vodi kroz pripreme i tijek jedne od najkrvavijih bitaka prve godine Velikog rata, uz poseban osvrt na angažman postrojba i vojnih zapovjednika s hrvatskih prostora.

U uvodnom poglavlju (9–20) autor definira temu pripovijedanja, pri čemu osobito ističe dosad vapeću prazninu u izučavanju hrvatske vojne povijesti Prvog svjetskog rata. Upravo unutar te lakune Katanić pozicionira svoj pregled i doprinos, najavljuje najprominentnije aktere te se ukratko osvrće na aktualno stanje istraživanja problematike.

Kao svojevrсни nastavak uvoda funkcioniraju i četiri sljedeća poglavlja u kojima autor čitateljima predstavlja najprije bojište i njegovu vojno-stratešku važnost (*Austrijska Galicija: Siromašna zemlja nafte*, 21–27), zatim sukobljene strane i njihove ratne planove (*Carstvo protiv carstva*, 28–42), vojske i najvažnije zapovjednike (*Zaraćene vojske i zapovjednici*, 43–58) te konačno hrvatske aktere galicijske epizode i njihove postrojbe (*Hrvati austrougarske vojske u Galiciji*, 59–97).

Prelazak na prikaz vojnih operacija započinje poglavljem *Galicijski kolovoz 1914. godine* (98–140). U njemu autor progovara o mobilizaciji i polasku na galicijsko bojište, međusobnom odmjeravanju protivničkih snaga te prvim važnijim borbama tijekom druge polovice mjeseca kolovoza. U poglavljima *Krásnik* (141–162) i *Komarów* (163–236) opširno se opisuju dvije bitke, vođene od 23. kolovoza do 2. rujna 1914., iz kojih je – unatoč nemalim gubitcima – austrougarska vojska ipak izašla kao pobjednička. Katanić upravo bitku kod Komaróva ističe kao apogej austrougarske vojne kampanje u Galiciji (227–228), poglavito stoga što su događaji u rujnu pokazali osjetno drukčiju sliku.

Kriza na istoku i pad Lemberga (237–302) naslov je poglavlja u kojem su opisane borbe na istoku galicijske bojišnice koje su umnogome odredile daljnja događanja, a donekle prorekle i sudbinu same Austro-Ugarske Monarhije. Kratko poglavlje *Borojević vraća poraženu vojsku na noge* (303–315) funkcionira kao svojevrсни *intermezzo* pred novu rusku ofenzivu i uvod u drugu fazu kampanje, temeljito opisanu u poglavlju *Dani odluke* (316–378). Detaljno razložene bitke vođene od 2. do 11. rujna, posebice ona kod Rawe, Horodoka i na Dnjestru, uvode nas u početak povlačenja austrougarskih jedinica, pri čemu se na poseban način razmatra odgovornost načelnika glavnoga stožera generala Conrada von Hötzendorfa.

Poglavlje *Dankl uzmiče* (379–424) isprva prekida kronološki niz pripovijedanja te čitatelja vraća na kraj kolovoza i zapadni dio bojišnice, a zatim prelazi na drugu rusku navalu na Galiciju koja je ubrzo dovela do konačnoga povlačenja austrougarske vojske iz te pokrajine. Ta je,